

кожний з них досяг успіху, якщо не в навчанні, то в праці. Цей успіх стає моральною підтримкою, яка надихає учня на подолання труднощів у навчанні» [5, с.28].

Охоронно-педагогічний режим. Найсерйознішої уваги заслуговують рекомендації В. О. Сухомлинського про способи спілкування на заняттях. Він безкомпромісно виступав проти зайвого порушення психіки учнів підвищеним тоном, напругою, проти перевантаження мовлення вчителя недоцільною інформацією, проти непотрібних повторень і питань

Отже, все те що ми спостерігаємо сьогодні під час навчання дітей з ООП, ми можемо побачити у педагогічній діяльності великого педагога: індивідуальний підхід, індивідуальна робота, стимулювальне оцінювання, охоронно-педагогічний режим, віра в можливість дитини, забезпечення постійної педагогічної підтримки.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. Василь Сухомлинський: світовий вимір. *Рідна школа*. 2016. № 11–12. С. 45–47.
2. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч.-метод. посіб. Львів : Норма, 2005. 344 с.
3. Нова українська школа – діалог з Василем Сухомлинським: колективна монографія / укл. М. М. Балух, Г. В. Бучківська, І. С. Вітюк та інші. Хмельницький : ФОП «О. М. Казаков», 2018. 258 с.
4. Народження громадянина. Листи до сина. Київ : Радянська школа. Т. 3. 1977. 640 с.
5. Сухомлинский В. А. Избранные произведения: в 5 т. Киев: Радянська школа, 1979. т. 1.

Ігор АТАМАНЕНКО

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Зміни соціально-політичних та економічних орієнтирів сучасного суспільства призвели до висунення нових вимог до рівня підготовленості випускників закладів вищої освіти. Ринкова економіка з жорсткою конкуренцією вимагає підготовки професійно компетентних, мобільних фахівців, здатних до творчої праці, пошуку і реалізації сучасних ефективних форм організації своєї діяльності. Відповідно до «Концепції розвитку педагогічної освіти» метою сучасної освіти є виховання особистості, здатної до самовизначення, самоосвіти, саморозвитку. Тож зміст освіти спрямований на створення умов для самовдосконалення й самореалізації особистості, усвідомлення себе суб'єктом освітнього процесу, який володіє цілісним, гуманістичним світоглядом, орієнтований на широку і активну соціальну взаємодію, має високий рівень комунікативної культури та етикету.

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, призначена для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань тощо. Виконуючи таку надзвичайно важливу гуманістичну функцію офіцери повинні володіти культурою спілкування для взаємодії з правоохоронними органами, уміти здійснювати співпрацю для забезпечення охорони громадської безпеки тощо. Звідси виникає необхідність розробки і впровадження ефективної системи формування комунікативної культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Аналіз останніх публікацій свідчить про посилення уваги науковців до проблеми професійної підготовки майбутніх офіцерів. Цікавими для нас в контексті розв'язання проблеми формування комунікативної культури курсантів закладів вищої освіти є праці учених О. Бабіч, Н. Берестецька, О. Гевко, Н. Калинюк, І. Ковальчук, Л. Маслак, О. Мисечко, В. Назаренко, С. Тарасенко [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9]. Віддаючи належне науковому доробку науковців, слід зазначити, що проблема формування комунікативної культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України й донині залишається недостатньо вивчено.

Мета дослідження – з'ясувати змістову сутність категорії «комунікативна культура», стан дослідження проблеми формування комунікативної культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Досліджуваний феномен «комунікативна культура» складається з двох компонентів «культура» і «комунікація», тому вважаємо за потрібне розглянути поняття «культура» з точки зору різних наук. За своїм походженням поняття «культура» означає «обробка». У філософії закріпилося визначення цього терміну як система історично розвинених біологічних програм людської життєдіяльності (діяльності, поведінки, спілкування), що забезпечують відтворення та зміну соціального життя в основних його проявах. З точки зору психології «культура» – сукупність матеріальних, політичних, моральних, естетичних і духовних досягнень людства, основа соціалізації особистості, її психічного становлення і удосконалення. У культурології під цим поняттям розуміють природний порядок, сукупність об'єктів, створених людьми, звужені форми людського спілкування і діяльності. З позиції соціології, «культура» – це сукупність матеріальних і духовних цінностей, що виражає певний рівень історичного розвитку суспільства і людини; сфера духовної життєдіяльності суспільства, що включає систему освіти, виховання, духовної творчості; рівень оволодіння тією чи іншою областю знань або діяльності; форми соціального веління людини, обумовлені рівнем виховання і освіти. Варто зазначити, що в педагогіці під культурою мають на увазі накоплений людством досвід, передача культури від покоління до покоління, що включає освоєння цього досвіду [1; 4; 7; 9].

Проблема формування комунікативної культури загалом стала об'єктом пильної уваги філософів, психологів і педагогів, лінгвістів ще в 70-80-х рр. ХХ століття. У сучасному науково-педагогічному інформаційному полі представлені різні підходи до трактування цього феномену: психологічний (В. Ананьєв, І. Зимня та ін.), соціологічний (С. Руденський та ін.), лінгвістичний (Б. Головін, Г. Михальська й ін.), культурологічний (В. Біблер, Л. Коган, В. Сластьоніп та ін.); системний (Б. Гершунський, Т. Ільїна, Г. Серіков та ін.); особистісно-діяльнісний (В. Ананьєв, Л. Виготський та ін.), що можна пояснити взаємопроникненням наукових знань з однієї галузі в іншу.

Отже, культура в загальнонауковому розумінні це спосіб життєдіяльності людини, невід'ємний атрибут, властивість людського існування. Вона акумулює духовну енергію людського, дає імпульс для самопізнання і самореалізації, визначає межі поведінки; це ступінь суспільної, духовної розвиненості, грамотності людини; це продукт життєвого соціального досвіду особистості, її спілкування і виховання.

Професійна культура характеризується наявністю системи накопичення, зберігання та передачі інформації, програм поведінки, уявлень певної професії, норм і доміант ідеології, тобто системи спеціальних переконань, сукупності ідей, сфокусованих навколо цінностей професійної діяльності. Будучи найважливішим компонентом професійної культури комунікативна культура є базовим компонентом культури особистості. Вона є засобом створення внутрішнього світу людини, багатства її змісту, що відображає життєві ідеали, спрямованість, культуру життєвого самовизначення [1; 6].

В українській педагогічній науці поняття «комунікативна культура» активно почало використовуватися з 70-х років ХХ століття. У своїх роботах учені охарактеризують його як систему знань, норм, цінностей і зразків поведінки, прийнятих в суспільстві і вміння органічно, природньо і невимушено реалізовувати їх в діловому і емоційному контексті. Наголошують, що комунікативна культура володіє загальними ознаками культури, відображаючи специфічний характер комунікації. Ціннісний характер виражається в тому, що основою комунікативної культури є гуманістичні цінності. Нормативний характер комунікативної культури проявляється в тому, що у спілкуванні суб'єкт орієнтується на моральні норми.

Аналіз літератури з проблеми дослідження виявив, що поняття комунікативна культура розглядалося і в контексті професійної підготовки офіцерів різних спеціальностей, зокрема: як частина професійної культури, провідна вимога діяльності майбутніх військовослужбовців [2; 4]; як позиція особистості, що проявляється в потребі взаємодіяти з іншими суб'єктами, має індивідуальний творчий потенціал і здатності підтримувати комунікацію, доброзичливе відношення до оточуючих [3; 5]; як сукупність спеціальних комунікативних якостей особистості, здібностей, знань, умінь, навичок завдяки яким офіцер може попередити виникнення певних труднощів й прогнозує результативність міжособистісної і професійної взаємодії [1; 8]; як прояв особистісної рефлексії, інтеріоризований досвід професійної культури, що зумовлює індивідуальну своєрідність особистості та її поведінку у специфічних професійно орієнтованих умовах [6; 9].

Узагальнення наукових праць щодо змісту поняття «комунікативна культура», дозволило розглядати його як одну з визначальних властивостей сучасної людини, природне явище і процес, що має унікальний, різнобічний характер, що займає провідне місце в загальнокультурному і професійному становленні особистості. Без пошуку шляхів удосконалення комунікативної культури неможливий розвиток і прогресування вищої освіти.

Виявлено низку ґрунтовних праць, які свідчать про зацікавленість ученими питаннями формування комунікативної культури військовослужбовців різних спеціальностей, зокрема офіцерів-прикордонників, офіцерів радіоінженерних спеціальностей тощо. Водночас проблема формування комунікативної культури офіцерів Національної гвардії України наразі є не достатньо дослідженою і потребує додаткового вивчення.

Список використаних джерел

1. Бабіч О. В. Формування комунікативно-дискурсивної культури майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2018. 20 с.
2. Берестецька Н. В. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до професійного спілкування у процесі навчання гуманітарних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2008. 20 с.
3. Гевко О. І. Сутність та складові риторичної культури майбутніх офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. № 4. С. 108–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarv_ppn_2014_4_12 (дата звернення: 10.11.2021).
4. Калинюк Н. В. До проблеми формування та розвитку професійної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_11 (дата звернення: 01.09.2021).

5. Ковальчук І. С. Модель формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. *Наукові записки*. 2017. № 159. С. 173–178.

6. Маслак Л. П. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх офіцерів радіоінженерних спеціальностей: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2010. 18 с.

7. Мисечко О. В. Педагогічна технологія формування вмій службового спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2006. 28 с.

8. Назаренко В. О. Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності керівників Державної прикордонної служби України: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.09. Хмельницький, 2007. 20 с.

9. Тарасенко С. М. Формування фахової комунікативної культури курсантів військових інститутів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Житомир, 2013. 240 с.

Наталія ЧЕРНИШ

ВІЙСЬКОВА ДИСЦИПЛІНА ЯК КЛЮЧОВА ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ОФІЦЕРІВ ВІТЧИЗНЯНОЇ АРМІЇ

Підготовка військових фахівців в Україні спирається як на багатовікові національні традиції, так і запозичений досвід. Правова освіта є важливим елементом підготовки майбутніх офіцерів, адже військова служба як особлива форма державної, чітко регламентується законами України та іншими, прийнятими на їх виконання, нормативними актами. Здатність командира управляти підрозділом пов'язана, зокрема, із рівнем його знань і розуміння правових засад функціонування держави й основ законодавства України, системи забезпечення національної безпеки, власних прав і обов'язків. Так, чинний Стандарт вищої освіти зі спеціальності 253 – Військове управління (за видами збройних сил) вимагає від випускників ґрунтовних знань про державу і право, як-от: особливості функціонування і взаємодії складових сектору національної безпеки та оборони держави й основ міжнародного права [1, с. 7].

Запорукою нормального функціонування Збройних Сил є належне підтримання правопорядку й законності у них, тобто військова дисципліна. Остання передбачає, зокрема, неухильне дотримання кожним військовослужбовцем законів, військових статутів і присяги, наказів і розпоряджень командирів. У науковій та методичній літературі високий рівень військової дисципліни часто розглядається одночасно як кінцева мета й мірило результативності правової освіти (правового виховання) особового складу [2, с. 7; 3, с. 214]. Відтак, метою цієї статті є аналіз взаємозв'язку забезпечення військової дисципліни та становлення правової освіти на різних етапах історичного розвитку армії на території України.

Із правовою освітою у підготовці офіцерських кадрів пов'язаний ряд праць вітчизняних дослідників з різних питань. Так, підтриманню загальної дисципліни у військах присвячені роботи А. Дунаєвського й В. Федоренка. Зі свого боку, організаційно-правові засади військової освіти та військового законодавства у вихованні особового складу розглядалися, відповідно С. Поляковим та Х. Ахметшиним. Окремі аспекти становлення системи підготовки військових фахівців в Україні у ХХ столітті висвітлювались І. Тичиною, І. Кириленком та ін.; аналіз і систематизацію досвіду підготовки офіцерських кадрів проводили М. Наученко, М. Нещадим та ін. Отже, наявність джерел із широкого кола питань, пов'язаних з організацією правової освіти у